

متن پیاده سازی شده جلسه بیست و سوم تفسیر قرآن کریم 3 خرداد ماه 1402

بسم الله الرحمن الرحيم

جزئیات بسمله در قرآن و سوره ها

مستحضر باشید چندین مساله فقهی و علوم قرآنی در باب بسمله مطرح شد. مسائل غیر فقهی تمام شد ولی مسائل فقهی چندین سوال بود که در این جلسه به دو سوال می پردازیم.

قبل ورود به بحث به یک سوال پاسخ می دهیم که اگر کسی برای ختم قرآن اجیر شود، آیا می تواند سوره ها را بدون بسم الله بگوید؟ ما گفتیم که بسم الله جزء سوره ها نیست و حتی به وجوب بسمله در نماز در غیر سوره حمد هم قائل نشدیم که آقای میلانی هم تا این حد قائل بودند. در اجاره بحث فرق می کند مثلا فرض کنید کسی قنوت را واجب نداند چه خودش، چه مرجع اش و چه متوفایی که اجیر برای نمازهای او شده، ولی وقتی اجاره بسته می شود، اجاره روی متعارف منعقد می شود. برخی از طلاب یا غیره خلاف احتیاط می کنند که یک تسبیحات می گویند ولی شما برای نماز با یک تسبیحات اجیر نشده اید بلکه برای نماز متعارف اجیر شده اید که سه تسبیحات دارد یا نماز را با قنوت می خوانند. حال بسمله هم جزء نماز متعارف است و باید با بسم الله باشد. پس در ختم قرآن تمام بسم الله ها باید خوانده شود.

سوال دیگر اینکه شخصی نذر 100 عدد سوره توحید کرده است؟ این 100 تا سوره توحید تابع نذر است.

جلسه گذشته گفتیم که تعیین بسمله قبل از سوره لازم نیست. حالا احتیاط بسیار مطلوب است و ما احتیاط مستحب هم نگفتیم فقط صرف احتیاط را گفتیم. احتیاط مستحب دلیل می خواهد ولی اینکه بگوئیم مطلوب است این خوب است.

لذا اگر کسی می خواهد سوره ای را در نماز بخواند نیاز به تعیین سوره قبل از بسم الله نیست که صاحب عروه هم همین را دارند. اما سوال این است که بنابر عدم لزوم تعیین سوره قبل از بسم الله، اگر بسم الله را به قصد یک سوره ای گفت و بعد تصمیم گرفت سوره را عوض کند مثلا در منزل موقع نماز حمد را خواند و بعد خواست سوره اخلاص را بخواند، از طرفی همسر این شخص هم می خواهد اقتدا کند شوهر به جای سوره اخلاص سوره قدر را می خواند تا همسرش هم به نماز برسد (بسم الله را هم به قصد سوره اخلاص گفته است) حالا که ایشان سوره را عوض کرده است باید دوباره بسم الله بگوید یا نگوید؟

صاحب عروه می گوید: الاقوی عدم وجوب تعیین سوره قبل شروع فیها. تعیین سوره قبل از شروع بسم الله لازم نیست و می تواند بسم الله را بگوید و با کمی تأمل یک سوره ای را بخواند.

سوال پنجم

شخصی سوره را تعیین کرده و بسم الله را هم به نیت همان سوره گفت اینجا قضیه چگونه است؟

صاحب عروه می گوید فایده ای ندارد و باید بسم الله را مجددا بگوید نعم لو عین بسمله بسورة عین البسمله لسورة لم تکف لغيرها فلو عدل عنها وجب اعادة البسمله.

اینجا فکر می کنم نظر صحیح این است که همین بسم الله کافی است. اینکه که احب عروه می گوید کفایت نمی کند بخاطر این است که به قصد سوره اخلاص بسم الله را گفته و سپس به سوره دیگری را خوانده، سوره ای را که خوانده برایش بسم اللهی نگفته است.

ما در جواب صاحب عروه می گوئیم اگر شما هم مثل خیلی از معاصرین می گفتید تعیین بسم الله برای هر سوره ای لازم است در این صورت باید برای هر سوره ای بسم الله می گفت ولی شما که می گوئید تعیین بسم الله لازم نیست، اول می تواند بسم

الله را بگوید و بعد با اندک تاملی سوره ای را انتخاب کند و بخواند، پس شما نباید بگوئید که باید بسم الله را به قصد یک سوره گفت.

گفتیم که مساله باید عرفی شود یعنی اگر کسی بسم الله بگوید و بعد سوره قدر را خواند این بسم الله برای همین سوره است گرچه ما اصلاً لازم نمی دانیم ولی وقتی مساله عرفی شد قبل از سوره تعیین بسم الله لازم نیست. اگر امام جماعت شدید و حمد را خواندید بسم الله را هم گفتیم و مدام صدای یا الله می آید و مأمومین می خواهند به نماز جماعت برسند سوره ای طولانی بخوانید ولی مردم جمع شده اند و نماز جماعت شکل گرفته سوره کوتاه بخوانید. بهرحال به نظر ما در اینجا جای تعیین سوره قبل از بسم الله نیست.

مساله: إذا عین السبلمة بسورة ثم نسیها فلم یدر ما عین وجب اعادة البسمة لأی سورة اراد. بسم الله را گفت و همان آن یادش رفت که بسم الله را به نیت چه سوره ای گفته است. بر مسلک صاحب عروه جواب این است که این فایده ندارد و دوباره باید بگوید ولی به نظر ما جواب نیازی به انتخاب سوره نیست و می تواند هر سوره ای را بخواند.

مساله: إذا بسلمة من غیر تعیین سورة فله أن یقرأ ما شاء. اگر بسم الله را گفت قرار شد طبق مسلک ما و صاحب عروه این مساله اشکالی نداشته باشد، بسم الله را بدون تعیین سوره ای گفت و هر سوره ای را خواست شروع می کند. اینجا اکثراً مخالف هستند. ولو شک فی أنه عینها لسورة معينة أو لا. شک کرد که بسم الله را برای سوره ای خاصی گفته یا نه آیا در اینصورت می تواند هر سوره ای را بخواند؟ در اینصورت استصحاب عدم می کند. لکن الاحوط فی هذه الصورة إعادتها احوط (احتیاط مستحب) این است که اعاده کند. البته ما به جای احتیاط مستحب، می گوئیم مطلوب است.

سوال ششم

قرائت سور عزائم برای شخص جنب، زن حائض و نفساء حرام است. منتهی بحث در این است که قرائت خود آیه حرام است یا قرائت کل سوره حرام است. حالا اگر قرائت کل سوره حرام باشد آیا قرائت بسم الله سور عزائم هم حرام است؟ این مساله را هم صاحب عروه آورده اند. الخامس: قرائة سور العزائم و إن كان بعضاً واحدة منها قرائت سوره های سجده دارحتی بخشی از سوره حرام است البته ایشان بعداً می گوید اقوی این است که فقط قرائت آیه حرام است و بعد روی این مسلک می گوید بل البسمة أو بعضها بقصد احديها على الاحوط. بنابر اینکه قرائت کل سوره حرام باشد قرائت بسم الله هم حرام است.

خب حالا اگر خانمی یا آقای بسم الله را گفت اگر کلی بگوید مشکلی ندارد ولی اگر به قصد چهار سوره سجده دار بگوید از نظر صاحب عروه حرام است. اگر گفتیم قرائت کل سوره حرام است از آثار مسلک ما این می شود که بسم الله را به قصد سور عزائم گفتن مشکلی ندارد چون ما بسم الله را جزء سوره نمی دانیم. در نظر داشته باشید که با قصد جزئیت درست نمی شود.

خلاصه 23 جلسه

در این 23 جلسه راجب بسم، خود اسم، الله، رحمن و رحیم بحث هایی شد. رابطه رحمت با عدل و حکمت بیان شد. بحث خلود بیان شد. چهار جلسه اخیر هم به مباحث علوم قرآنی و فقهی گذشت. ما درباره کل سوره حمد دیگر سخنی نداریم چرا که پیام سوره را در جلسات اول گفتیم و بخاطر همین از تفسیر کل سوره صرف نظر می-کنیم. سوره حمد سوره تربیت و یاد دادن نحوه تربیت است و از نظر ما تفسیر سوره حمد تمام شده است. جلسه آینده تفسیر سوره بقره را شروع خواهیم کرد.